

Bild 1

Bilbälte

Bilbältet är den absolut viktigaste säkerhetsdetaljen i bilen – både i framsätet och i baksätet. Inte minst är bältet viktigt vid kollisioner i låga hastigheter, då det verkligen kan utgöra skillnaden mellan liv och död.

Utan bälte klarar du i bästa fall en krock i ungefär 7 kilometer i timmen, förutsatt att du är beredd på kollisionen och är tillräckligt stark för att kunna hålla i dig. Redan vid hastigheter under 50 kilometer i timmen slår du med stor kraft i ratten, vindrutan eller andra delar av bilen om du inte har bilbälte.

I Sverige har vi lag på att alla som åker bil ska använda bilbälte, både i framsätet och i baksätet.

Bild 2

Det är så lätt att sätta på bilbältet och det betyder så mycket.

Ett trepunktsbälte minskar risken att dödas eller skadas allvarligt vid en kollision med ca 50 procent. Om alla använde bälte skulle cirka 80 liv varje år kunna räddas.

Många bilar är utrustade med bältessträckare, som drar åt bältet och minskar onödigt slack. Trepunktsbälte i kombination med bältessträckare minskar skaderisken ytterligare. En krockkudde ersätter inte bilbälte. Men däremot är krockkudden ett bra komplement till bältet, särskilt på förarplatsen

Bild 3

Utan bälte

Redan vid hastigheter under 50 km/tim slår du med stor kraft i ratten, vindrutan eller andra delar av bilen. Resultatet kan bli ögonskador, hjärnskakning, skärsår i ansiktet, utslagna tänder eller krossad näsa. Du riskerar också skador på t ex bröstorg och knän. I värsta fall skador som är dödliga. Bara för att du inte tog på bilbältet. Ja, bilbältet kan vara hela skillnaden mellan att du kommer hem till de dina eller inte.

Med bälte

Ett argument till att inte använda bilbälte är att det är obehagligt att ha bilbältet nära halsen och att det kan skada halsen vid olyckor, men det finns inga kända händelser som stödjer detta argument. Däremot finns det olyckor där bilbältet orsakat skador p.g.a. att det varit felplacerat på kroppen. Om diagonaldelen sitter för långt ner på bröstkorgen eller under armen finns det risk att överkroppen vrider sig ur bilbältet varvid diagonaldelen tenderar att tränga ner i bukens mjuka delar med inre skador som följd. Likaså kan höftdelen av bilbältet tränga in i bukregionen om bilbältet är för slackt eller sitter för högt upp på låret. Skador i buken kan betyda inre blödningar vilka kan vara livshotande (Wenäll 1995). Ett riktigt använt bilbälte håller kroppen på plats i sätet, men det kan inte förhindra att huvudet kastas framåt eller bakåt vid påkörning fram- eller bakifrån vilket gör att nackskador är något vanligare hos de som använt bilbältet vid olyckor än hos de som inte använt bilbältet. Bilbältet kan även ge lättare skador som blåmärken eller skadade revben, men när en olycka är så allvarlig att den resulterar i dessa skador är det sannolikt att skadorna hade blivit värre om bilbältet inte använts (Elvik et al 1997).

Barn

Liten kropp kräver extra stöd. Barnets huvud är stort och tungt i förhållande till kroppen, och nacken är bräcklig. Huvudet på 3-åring: 18% av kroppsvikt, 6-åring: 16 %, vuxen 6%. När en bil krockar kastas barnets huvud framåt och bakåt med våldsam kraft. För att barnet ska kunna klara en sådan påfrestning behövs extra skydd i bilen. Till cirka fyra års ålder färdas barnet säkrast bakåtvänt. Risken att små barn dödas eller skadas svårt är fem gånger större i framåtvända stolar än i bakåtvända.

Det är viktigt med bälteskudde upp tom ca 12 år. Barns höftkam är inte färdigutvecklad vilket medför ökad risk att höftbältet glider upp pga krockkrafterna och skadar organen i buken.

Så mycket minskar skaderisken jämfört med att åka obältad:

- Bakåtvänd bilbarnstol 90-95%
- Framåtvänd bältesstol/ kudde 50-60%
- Enbart bälte (vuxna) 50%

Bild 4

Rätt användning: För att bältet ska ge optimalt skydd måste det användas på följande sätt:

Axelbandet över bröstet

Det diagonala bandet ska sitta över bröstet, så nära halsen som möjligt. Detta säkrar rätt vinkel på bältet så att det sitter mot de skelettdelar som bäst kan klara den kraft som uppstår vid en kollision, det vill säga axel och bröstben. Om du har det över eller under axeln kan det knäcka revbenen som i sin tur skadar hjärta och lungor. Bältesjusteraren, som många bilar är utrustade med, hjälper till att höja och sänka bältet så att det hamnar rätt i förhållande till din längd.

Höftbandet mot låren

Det nedre bandet ska sitta över höftbenet ner mot låren, inte över magen. Om bältet sitter över magen kan det tränga in i buken och orsakar inre blödningar.

Sträck bältet en extra gång

Bältet ska dras åt när du har satt det på dig. Ju närmare kroppen, desto bättre skydd ger bältet. Om bältet inte är sträckt slår du i ratten innan det gör någon nytta.

Under ytterkläderna

Bältet hamnar ofta fel om man har det utanpå tjocka kläder. Dessutom ska bältet sitta så nära kroppen som möjligt för att ge bra skydd. Särskilt viktigt är att höftbältet är under ytterkläderna.

Inte vridet

Var också noga med att kontrollera att bältet ligger slätt och inte är skadat. Ett vridet eller skadat bälte riskerar att slitas av vid en kollision.

När den som sitter i baksätet kastas fram med en krockvikt på ca 3 ton hjälper det inte att den som sitter framför använder sitt bälte. Hastigheten behöver inte vara högre än 40–50 km/h för att den som sitter i framsätet ska bli ihjälslagen av den som kastas fram från baksätet.

Om du är gravid är det viktigt att inte sluta använda bilbältet. Det ska ju skydda mer än ett liv! Försök att få bältet så långt ner mot låren som möjligt, så kommer fostret inte i kläm. Undvik att köra bil i slutet av graviditeten.

Bild 5

Vad säger lagen?

Om en personbil, buss eller lastbil har sittplats utrustad med bilbälte så ska det enligt lagen användas.

Barn i personbil

Barn som är kortare än 135 centimeter ska dessutom använda en särskild skyddsanordning, babyskydd, bilbarnstol eller bältesstol/kudde. Till cirka fyra års ålder färdas barnet säkrast bakåtvänt. En bakåtvänd stol tar emot de våldsamma krafterna och skyddar barnets känsliga huvud och hals. Barn som är yngre än tre år får inte färdas i ett fordon, utan att använda en särskild skyddsanordning för barn, annat än under korta resor i taxi. Ska du åka en kort färd med taxi tillsammans med barn, och det inte finns särskild skyddsanordning, ska barnet sitta i baksätet och använda bilbältet. Från den 1 juli 2006 får det inte färdas fler passagerare i bilen, än vad bilen är registrerad för. Passagerare i bilen ska färdas på en plats som är avsedd för passagerare.

Barn i buss

Alla som är äldre än tre år och som färdas i en buss, ska använda bussens säkerhetsbälten eller annan skyddsanordning, där det finns. Vägverket rekommenderar att alla barn använder bilbälte, även de barn som är yngre än tre år.

Föraransvar

Det är förarens ansvar att se till att passagerare under 15 år använder bilbältet. En förare som låtit bli att göra vad han eller hon kan för att få den som är under 15 år att använda bilbälte eller särskild skyddsanordning, döms till penningböter. Detta gäller både för bussförare och för förare av personbil. En förare kan inte straffas för att en passagerare som är 15 år eller äldre inte använder bilbälte, utan då är det passageraren själv som riskerar penningböter.

Böter

Bötesbeloppet för den som inte använder befintligt bälte är 1500 kronor. För föraren gäller också att se till att barn under 15 år använder bälte, böter om så inte sker är 2500

Bild 6

Den här bilden visar att polisen har prioriterat övervakningen av bältesbrotten under de senaste åren. Polisen har under 2005 rapporterat 53 322 förare och passagerare i personbil för att de inte använt bilbälte, vilket är en ökning med 10 procent jämfört med 2004. Den ökade polisövervakningen beräknas öka bältesanvändningen med 0,5 procent. Det beräknas innebära en minskning med 4 dödade och 13 färre svårt skadade på årsbasis.

Bild 7

Bilden: Användning av bilbälte fördelad efter trafikantkategori 1998-2005.

Användning, attityder, kunskaper

Bilbältet är den enskilt viktigaste skyddsutrustningen för åkande i bil. Rätt använt halverar bilbältet risken för dödliga och andra allvarliga skador vid en kollision. Trots detta är det många som slarvar med att använda bältet. Av dem som omkommer i trafikolyckor har i genomsnitt ungefär 40 procent inte använt bilbälte.

År 2005 använde 92 procent av personbilsförarna och 93 procent av passagerarna i framsätet bilbälte. Tendensen att bältesanvändningen ökar är fortsatt tydlig. Vid jämförelse med förra årets utfall är dock ökningen inom marginalen för avrundning. I tätortstrafik beräknas

bilbältesanvändningen bland förare och framsätesspassagerare ha ökat med 2 procentenheter och uppgick hösten 2005 till cirka 87 procent.

Drygt 93 procent av barn som passagerare i baksätet är bältade. Bältesanvändningen för vuxna i baksätet har minskat kraftigt jämfört med förra årets resultat till 73 (79) procent. Möjligen kan nedgången ses som en indikation på minskad bältesanvändning för vuxna i baksätet. Observationerna av bältesanvändningen i baksätet är avsevärt svårare än i framsätet. Yrkesförare använder fortfarande bälte i begränsad utsträckning, trots att det blev obligatoriskt 1999. Under 2005 har dock användningen fortsatt öka, särskilt bland taxiförare. Bältesanvändningen var bland taxiförare 83 (79) procent. Den tunga trafiken har inte observerats under 2005 i den ordinarie mätserien. I ett specifikt projekt som berör tung trafik har dock vissa mätningar gjorts som visar att bältesanvändningen ökat ytterst marginellt. Trots bristerna i bältesanvändningen finns bland bilister i allmänhet positiva värderingar och klar acceptans när det gäller bilbälte och regler för användning. En studie från 1999 bland bilister som observerats utan bilbälte visar att mindre än en procent är principiella motståndare till bältesanvändning. De vanligaste "orsäkringarna" bland icke-användarna är slarv, glömska eller att man bara skulle köra en kort sträcka. Det finns sannolikt kunskapsbrister när det gäller bilbältets extremt goda skyddseffekt i låga hastigheter och de stora krafter som åkande utsätts för i de hastigheter som förekommer vid olyckor i tätortstrafik.

Bild 8

Användning av bilbälte är nödvändigt även vid låga hastigheter och är i tunga lastbilar det mest effektiva sättet att mildra skador på de som färdas i fordonet vid en eventuell olycka (Volvo 1994, Berg et al 2001). Uppgifter från lastbilstillverkarna tyder på att 50-80% av de lastbilschaufförer som dödas i vägtrafikolyckor skulle ha överlevt om de använt bilbältet (Vägverket 2000, Berg et al 2001) och enligt Volvos lastbilshaveriutredning kan sex av tio fall med allvarlig skada eller dödsfall undvikas om chauffören använder bilbälte (Ylva Gamstedt, Volvolastvagnar, pers med 2001).

Lastbilschauffören kan vid en kollision bli utkastad genom vindrutan medan lastbilen fortsätter framåt och kör över chauffören, vilket händer ca 50% av de personer som blir utkastade ur lastbilen. I en utredning av 109 lastbilsolyckor blev 11 personer (10%) utkastade ur bilen varav hälften avled. 40 personer (37%) kastades omkring inne i lastbilen och 13 (33%) av dessa avled, resterande 58 personer (53%) blev varken ut- eller omkringkastade, men 4 personer (7%) avled. Lastbilarna klarade sig ofta utan allvarliga skador och detta visar den höga skyddseffekt som bilbältet har då det håller kvar chauffören i lastbilen (Berg et al 2001).

Motiv till varför bilbältet inte används i tunga lastbilar

Den enkätundersökning som genomfördes år 1994 på 197 svenska lastbilschaufförer fick följande kommentarer till varför bilbältet inte användes (antal svar inom parentes) (Bylund 1995).

Mycket spring in och ut ur lastbilen, besvärligt att ta av och på (60)

Finns inga bilbälten i lastbilen (27)

Obekvämt, känner sig fastlås (13)

Bilbälte gör mer skada än nytta (8)

Ovana, slarv, lathet (6)

Frihetsberövande, "vi bor ett fritt land" (6)

Lastbil är säker (2)

NTF's genomförda undersökning i Stockholm år 2000 (Holmquist 2000b) gav följande anledningar till att inte använda bilbältet i lastbilar. De är liknade som ovanstående och kan sammanfattas i följande:

Har så många lossningar och lastningar på kort tid, det är jobbigt att ta på och av
Slarv eller glömska

Det finns inget bilbälte i lastbilen

Orkar inte, onödigt

Obekvämt

Är det lag på det?

I Arbetsmiljölagen (1977:1160) 3 kap 2§ står att "arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagarna utsätts för ohälsa eller olycksfall". I 3§ samma kapitel står att "arbetsgivaren skall se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att arbetstagarna upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och att han vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet". 4§ ålägger arbetstagaren att följa givna föreskrifter samt att använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet som i övrigt behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall (Arbetsmiljöverket 2001).

Bild 9

En studie av Folksam visar att bältespåminnare har mycket stor effekt på användningen av bilbälte.

Mätningarna gjordes i sex olika storstäder och länder förutom mätningarna i Sverige. Studien visar att bältespåminnare har en dramatisk effekt på bältesanvändningen, vilket innebär att påminnaren har en mycket stor effekt på antalet döda och svårt skadade i trafikolyckor. I Sverige skulle ca 75 liv per år kunna sparas om alla bilar var utrustade med bältespåminnare. Inom EU skulle drygt 700 liv per år kunna sparas. Alla åtgärder för att öka antalet bilar med bältespåminnare är därför mycket viktiga.

En stor andel (ca 87 %) av personer i åldrarna 15 – 84 år anser att alla bilar borde vara utrustade med bältespåminnare.

Bild 10

Var får man tag på stol till barn med funktionshinder?

En del barn med funktionshinder kan inte använda de standardprodukter som finns att köpa i öppna handeln. Det gäller i första hand barn med rörelsehinder av olika slag.

Hjälpmiddelscentralen tillsammans med habiliteringen kan ge råd och praktisk hjälp med specialanpassning av bilbarnstolen eller andra sittanordningar i bilen. Boken "Åka säkert – om trafiksäkerhet för barn med funktionshinder" finns att beställa hos Hälsouniversitetet i Linköping, Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), eller Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU).

Begagnat, vad ska man tänka på?

Stolen ska vara oskadad. Ta av klädseln och kontrollera att skal och stötuptagande delar är hela. Alla tillbehör och monteringsanvisningar ska vara med. Se till att bilbarnstolen är Europagodkänd och E-märkt med godkännandenummer som börjar med siffrorna 03 eller 04.

Gravid – vad ska man tänka på?

Använd bilbältet, det är säkrast för både mamman och babyn i magen. Bältet dras över bröstbenet och under magen, ner mot låren. Undvik om möjligt att köra själv i slutet på

graviditeten. Ratten och krockkudden kan skada babyn om olyckan är framme. Det finns speciella bälten för gravida men de höjer inte säkerheten utan är enbart för komfort.

När får barnet sitta på en plats med inkopplad krockkudde?

Det är först när barnet är 140 centimeter långt som det är säkert för barnet att sitta på en plats med inkopplad krockkudde.

Är sidokrockkudden farlig för barn?

Risken är liten att barn som sitter på rätt sätt i babyskydd eller baktåtvänd bilbarnstol ska ta skada av sidokudden.

Finns det några nödlösningar?

Kan man sätta två barn i samma bälte? Kan babyn sitta i knät? Nej, det finns inga säkra nödlösningar. Varje barn behöver ha sin plats, sitt bälte och sin skyddsutrustning. Barn ska aldrig sitta i knät på vuxna i bilen.

Vad gör man om barnet inte vill sitta fast?

Stanna bilen och ta en paus ...

Hur många får åka i bilen?

Från den 1 juli 2006 får det inte färdas fler passagerare i bilen, än vad bilen är registrerad för.

Passagerare i bilen ska använda de platser som är avsedda för

Bild 11

Ingen text